

Kompozycja Prehistorii Biblijnej

Autor tekstu: **Piotr Drobner**

Nimb 'słowa Bożego' i 'najgłębszej prawdy' roztaczany wokół Biblii sugestywnie ukierunkowuje percepcję Czytelnika w stronę merytorycznej zawartości Prehistorii Biblijnej. Ogniskując uwagę głównie na treści przekazu biblijnego, dociekając znaczeń zawartych w nim wieloznacznych symboli, metafor, alegorii, Czytelnik bezwiednie pomija literackie, artystyczne aspekty tekstu. Czysto formalna analiza tekstu – nie wnikająca w sens znaczeń teologicznych, pozostająca wyłącznie na poziomie fabularnym, kompozycyjnym – odkrywa zaskakujące aspekty Prehistorii Biblijnej.

Analiza wewnętrzna Prehistorii Biblijnej

Prehistoria Biblijna, jako utwór literacki, nie jest dziełem obszernym i ma najmniej skomplikowany rodzaj fabuły: fabułę epizodyczną. Jest stylizowana na wzór kroniki dziejów od stworzenia świata i ludzkości aż do narodzin Abrahama (Abrahama). Niewielka liczba motywów jest banalnie łatwa do uchwycenia myślą, uporządkowania i zorganizowania w harmonijną całość. Uwidacznia się to zwłaszcza w dziełach popularyzatorskich czy katechetycznych, obejmujących Prehistorię Biblijną. W przypadku oryginału Prehistorii Biblijnej tak się jednak nie stało. Dokładniejsza analiza tekstu wykazuje zadziwiająco liczne, rażące błędy kompozycyjne utworu.

Najpoważniejszą wadą logiczną, burzącą strukturę kompozycji jest problem ewentualnych wrogów Kaina oraz kwestia jego żony. Oryginalna narracja jest celowo prowadzona tak, by dramat bratobójstwa rozegrał się między dwoma jedynymi potomkami pierwszych ludzi. Dopiero po śmierci Abla i odejściu Kaina narrator opisuje narodziny Seta, kolejnego potomka „w zamian za Abla” (Rdz 4, 25). O pierwszych córkach fabuła wspomina jeszcze później, w Rdz 5, 4: Adam dopiero „po urodzeniu Seta (...) miał synów i córki”. Zgodnie z tekstem opowieści, w chwili odejścia Kaina nie było na świecie ludzi (poza Adamem i Ewą). Przeklęcie i wygnanie Kaina było karą całkowicie separującą go od rodu Adama – co uniemożliwiało mu późniejszy kontakt z rodziną. Istnienie żony i wrogów Kaina jest więc sprzeczne bądź z ideą stworzenia jedynej pary ludzkiej bądź z istotą kary wygnania Kaina. Opracowania biblijne, katechetyczne i popularyzatorskie wyjaśniają, że przed zbrodnią bratobójstwa Adam i Ewa mieli już potomstwo. Autor oryginalnego tekstu jednak nie uznał za konieczne wspomnieć o tym gdziekolwiek.

Bardziej szczegółowa analiza tekstu Prehistorii Biblijnej pozwala wychwycić pozostałe istotne usterki kompozycyjne (na poziomie fabuły przekazu).

Brak merytorycznego uzgodnienia wątków

- zwierzęta łądowe najpierw stwarzane są przed człowiekiem (Rdz 1, 24), potem Bóg stwarza zwierzęta łądowe jako pomoc dla istniejącego już człowieka (Rdz 2, 19);
- według Rdz 4, 20 – 21 Jabał był praojcem pasterzy, a Jubal był praojcem wszystkich muzyków, z czym jest sprzeczna koncepcja potopu, który przeżyła jedynie rodzina Noego;
- opis potopu jest kompilacją dwu opowieści (J i P), nie uzgodniono w niej [1] liczby par zwierząt zabranych na arkę: Rdz 6, 19 mówi o jednej parze każdego gatunku, Rdz 7, 2 o jednej parze zwierząt 'nieczystych' i siedmiu parach zwierząt 'czystych'.

Luki kompozycyjne

- brak jakiegokolwiek wprowadzenia, bliższego opisu i charakterystyki kluczowych bohaterów wątków: inteligentny, mówiący wąż (Rdz 3, 1), cheruby (Rdz 3, 24), „synowie Boga” (Rdz 6, 1), budowniczości wieży Babel (Rdz 11, 1n);
- brak przedstawienia motywacji działań bohaterów: kuszenia przez węża (Rdz 3, 1), składania ofiar (Rdz 4, 3), nie przyjęcia ofiary Kaina (Rdz 4, 5), bratobójstwa (Rdz 4, 8), gróźb Lameka (Rdz 4, 23), zezwolenia człowiekowi jedzenia mięsa (Rdz 9, 3), budowania wieży Babel (Rdz 11, 4);
- luki w opisach sytuacji: brak opisu uprzedniego „nie dobrego postępowania” Kaina, sugerowanego przez Rdz 4, 7; krańcowo zwięzły opis bratobójstwa [2] (Rdz 4, 8); brak wyjaśnienia związku skrócenia długości życia ludzkiego z rozwiązłością „synów Boga” (Rdz 6, 3); brak wytłumaczenia, dlaczego Lamek – Setyta miał być „pocieszany” narodzinami Noego (Rdz 5, 29); zamysł potopu w Rdz 6, 5 powstaje bez wymienionej, konkretnej przyczyny, byłaby to druga, kolejna kara za ukaraną tuż wcześniej rozwiązłość „synów Boga”; brak opisu

niewłaściwości w postępowaniu Chama (Rdz 9, 22); brak wyjaśnienia przeklęcia Kanaana zamiast Chama (Rdz 9, 25); brak objaśnienia niewłaściwości budowy wieży Babel (Rdz 11).

Zakłócenia wewnętrznej chronologii fabuły kompozycji

- stworzenie człowieka w Rdz 1, 27 i powtórne stworzenie człowieka w Rdz 2, 7 i Rdz 2, 22;
- istnienie wrogów (Rdz 4, 14) i żony Kaina (Rdz 4, 17) przed wzmianką o innym potomstwie Adama i Ewy;
- nieosadzenie ani w czasie ani w następstwie pokoleń tak „synów Boga” (Rdz 6), jak i budowniczych wieży Babel (Rdz 11);
- wcześniejsze odwoływanie się do wydarzeń, opisanych w dalszych partiach tekstu: Rdz 10, 11; 10, 18b; i 10, 25 wyraźnie odnoszą się do rozproszenia ludzkości, opisanego dopiero w Rdz 11. Wyważona i harmonijna, trójdzielna struktura wewnętrzna rozdziału 10. oraz zwarta, zamknięta budowa rozdziału 11. uniemożliwiają jakąkolwiek bezpośrednią syntezę bez zmiany koncepcji i przeredagowania obu wątków. Rdz 3, 20 także uprzedza zdarzenia późniejsze (Rdz 4, 1; 4, 25) — w chwili nadania imienia Ewie, nie była ona matką nikogo z żyjących.

Niekonsekwencje fabuły

- Kain, skazany na wieczną tułaczkę (Rdz 4, 12) niemal natychmiast osiedla się w zbudowanym przez siebie mieście (Rdz 4, 17);
- Bóg ogranicza wiek człowieka do 120 lat jeszcze przed potopem (Rdz 6, 3), każdy z ośmiu potomków Sema po potopie żyje jednak ponad 200 lat (Rdz 11, 10 — 32).

Błędy stylistyki

- nieujednolicenie stylu zestawianych fragmentów: każdy z dziewięciu epizodów jest czytelnie wyodrębniony, każdy zachował wewnętrzną kompozycję i charakterystyczny, odrębny styl. Zorganizowane dość luźno — łączone za pomocą list genealogicznych — w całości tworzą dzieło nierówne, nieregularne. Kontrastują sąsiadujące ze sobą style: obrazowy, symboliczny oraz konkretny, precyzyjny: pierwszy i drugi opis stworzenia świata i człowieka, szczegółowa genealogia Setytów i tajemniczy wątek „synów Boga”, niejasny wątek wieży Babel pomiędzy dokładnymi genealogiami Noachitów i Semitów. Fragmenty przemyślane, dojrzałe, rozwinięte znajdują się obok niedopracowanych, skrótowych, lakonicznych, ułomnych.

- powtórzenia: z punktu widzenia fabuły, po stworzeniu świata Rdz 1, 1 — 2, 4a opis 2, 18 — 20 jest zbędny (także Rdz 2, 4b — 7 częściowo); wersety o narodzinach Seta i Enosza Rdz 4, 25 — 26 są dublowane przez następujące bezpośrednio po nich wersy Rdz 5, 4 — 6; poważnym zgrzytem stylistycznym są umieszczone blisko siebie wersy Rdz 6, 2 oraz 6, 4a o intymnych kontaktach „synów Boga” i córek człowieczych, również w dwu kolejnych zdaniach (Rdz 11, 8 i 9) powtarza się wzmianka o rozproszeniu ludzi, a nawet wewnątrz jednego wersetu Rdz 6, 4 początek i koniec są dubletami. Powtarzają się polecenia budowy arki i zapowiedź potopu w Rdz 6, 14 — 19 oraz bezpośrednio później Rdz 7, 1 — 4. Symbol tęczy omówiony w Rdz 9, 12 jest powtórzony po zaledwie trzech zdaniach w Rdz 9, 17. Urywek Rdz 10, 21 — 25 omawia potomków Sema aż do Pelega, co jest dalej zbędnie powtórzone w Rdz 11, 10 — 18.

- dysproporcje objętościowe opisów: pierwszy opis stworzenia świata, grzechu pierworodnego, a zwłaszcza potopu są obszerne, rozbudowane i nasycone informacjami o różnym poziomie szczegółowości — drastycznie kontrastują z nimi fragmentaryczne, przesadnie krótkie, enigmatyczne, ledwie zarysowane opisy epizodów bratobójstwa, „synów Boga” i budowy wieży Babel. Skrajna lakoniczność opisu cechuje również genealogię Kainitów (Rdz 4, 17 — 24) na tle wyczerpujących genealogii Setytów (Rdz 5), potomków Noego (Rdz 10) i potomków Sema (Rdz 11, 10 — 26).

- dygresje i informacje zbędne dla fabuły: np. nazwy rzek i opis krain w Rdz 2, 10 — 14; wzmianka o małżeństwie (Rdz 2, 24), zapewne przez skojarzenie z początkowym „jednym ciałem” małżonków; nieosadzona w żadnym kontekście sytuacyjnym przemowa Lameka (Rdz 4, 23 — 24); zbędne szczegóły techniczne budowy arki (Rdz 6, 16); niepotrzebne wyjaśnienie przysłówia o Nimrodzie w Rdz 10, 9b; nieistotna jest wzmianka o nazwie wieży Rdz 11, 9 a podana etymologia jest błędna.

- zbędne wątki i postacie: wymieniani wcześniej Jabal i Jubal, którzy z powodu potopu nie mogli stać się praojcami pasterzy i muzyków; ich przyrodnie rodzeństwo brat Tubal-Kain i siostra Naama — wymienieni jedynie raz (Rdz 4, 20 — 22), nie odegrali żadnej roli w fabule Prehistorii Biblijnej, cały wątek potomków Kaina wydaje się być zbędny, ze względu na brak kontynuacji; całkowicie niezidentyfikowani „giganci”, „mocarze” z Rdz 6, 4, występujący tylko

w tym jednym wersie.

Analiza zewnętrzna Prehistorii Biblijnej

Prehistoria Biblijna nie jest dziełem samoistnym — jest początkiem Księgi Rodzaju i, co za tym idzie, wstępem do całej Biblii. Ta szersza perspektywa odsłania jej dalsze, poważne niedostatki literackie i merytoryczne.

Brak merytorycznego uzgodnienia wątków: najpoważniejszym błędem jest fakt fundamentalnej niemożliwości uzgodnienia i połączenia wątku potopu z genealogią potomków Kaina. Wersety biblijne: Syr 44, 17; Mdr 10, 4; 14, 6; Mt 24, 37; Hbr 11, 7; 1 P 3, 20; 2 P 2, 5 potwierdzają, że z powszechnego potopu uratowała się tylko rodzina Noego. Tymczasem w dalszych księgach Biblii wymieniani są potomkowie Kaina (Kenici): mieszkają w Kanaanie, już przed Abrahamem (Rdz 15, 19-18); wędrują z Mojżeszem po Synaju i osiedlają się w Kanaanie (Sdz1, 16); są w sojuszu z Amalekitami, którym zbrojnie przeciwstawia się Saul (1Sm 15, 6) i wreszcie tuż przed najazdem babilońskim na Judę w 586 r. p.n.e., sam Bóg ogłasza Judejczykom, że ród Rekabitów, potomków Kaina, nigdy nie wygaśnie (Jr 35. 19). Ze względu na ciągłość rodu Kaina, motyw powszechnego potopu można byłoby włączyć w historię świata albo przed Kainem (co jest sprzeczne z teologią i tradycją) albo po VI w. p.n.e. (co jest sprzeczne z historią).

Zakłócenia chronologii fabuły kompozycji

- podział zwierząt na rytualnie 'czyste' i 'nieczyste' miał wprowadzić dopiero w XIII w. p.n.e Mojżesz na Synaju (Kpł 11), Noe po potopie składa jednak ofiarę ze zwierząt 'czystych' (Rdz 8, 20);

- rytuał ofiarniczy także ustanowił dopiero Mojżesz. Biorąc to pod uwagę obie ofiary, Kaina i Abela, powinny być 'niewłaściwe', 'nielegalne' i nie zostać przyjęte przez Boga. Dotyczy to również ofiary Noego.

Luki kompozycyjne

Tu należy postawić najpoważniejszy zarzut merytoryczny: Prehistoria Biblijna jest dziełem niekompletnym, niezupełnym, dalekim od wyczerpania tematu. Księgi Biblii znają daleko więcej 'faktów' związanych ze stworzeniem świata. Nierzadko są to 'fakty' o bardzo dużym znaczeniu dla religii i teologii, które Prehistoria Biblijna ignoruje i pomija całkowitym milczeniem.

- brak najmniejszej wzmianki o stworzeniu aniołów, choć cheruby występują już w Prehistorii (Rdz 3, 24), a później anioły są niemal stale obecne od Księgi Rodzaju począwszy (Rdz 16, 7);

- brak informacji o pochodzeniu i roli szatana, który „swobodnie staje przed Bogiem” (Hi 1, 6);

- całkowite pominięcie istnienia 'bestii', stworzonych przez Boga u początków świata: Lewiatana (Ps 104, 26) i Behemota [3] (Hi 40, 15 — 19 w Biblii w przekładzie Nowego Świata);

- w opisach stwarzania świata brak wzmianek o istnieniu wrogich, przeciwnych Bogu sił i jego 'zmaganiach' z nimi. Ci wrogowie to morze, Rahab, Wąż Zbieg, Smoki [4] a także Lewiatan (Hi 26, 12 — 13; Prz 8, 28 — 29; Ps 89, 10 — 11; Iz 51, 9; Ps 74, 13 — 17).

Kilka uwag historycznych

Biblia, w zamyśle Autorów, nie miała być powieścią, abstrakcyjnym, samoistnym dziełem literackim. Miała być dziełem historycznym, dokumentującym dzieje świata jako realizację zbawczych planów Boga.

Wkomponowanie Prehistorii Biblijnej w rzeczywisty, historyczny czas miało na celu 'uhistorycznienie', uwiarygodnienie zdarzeń biblijnych. Także i w tym aspekcie, już pozaliterackim, Autorzy nie ustrzegli się błędów — ich wizja świata i historii różni się zdecydowanie od ustaleń naukowych. Literatura na temat niezgodności opisów Prehistorii Biblijnej z nauką jest olbrzymia.

Zaledwie sygnalizując problem, wymienić należy kilka rażących rozbieżności.

- w pierwszym opisie stworzenia świata rośliny powstają przed stworzeniem Słońca (Rdz 1, 12; 16);

- człowiek, jako gatunek biologiczny, ma o wiele dłuższą i inną historię niż przedstawiono to w Prehistorii Biblijnej. Pasterstwo i rolnictwo zaistniały dopiero w neolicie (6000 — 4000 r. p.n.e.), więc Kain i Abel nie mogli być drugim pokoleniem ludzkości [5];

- miasta są bardzo późnymi osiągnięciami cywilizacyjnymi. Drugie ludzkie pokolenie nie

miało ani możliwości ani potrzeby zakładania miast [6];

- początek epoki żelaza na terenie Palestyny przypada na XII w. p.n.e. [7]. Tubal-Kain, pierwszy biblijny rzemieślnik zajmujący się obróbką brązu i żelaza nie mógł istnieć na długo przed Mojżeszem;

- potop, niemożliwy do wkomponowania w historię kainitów, jest również niemożliwy do zaistnienia w świecie fizycznym. Na Ziemi i poza nią nie istnieje ilość wody, wystarczająca do całkowitego pokrycia jej powierzchni;

- miasto Babel i wieża (prawdopodobnie Babilon i zikkurat Etemenanki) zostały ukończone i zbudowane.

***

Wymienione wady kompozycyjne i historyczne Prehistorii Biblijnej oczywiście nie wyczerpują tematu.

Pozornie prosta konstrukcja Prehistorii Biblijnej okazuje się być nieprzemysłana całościowo tak kompozycyjnie, jak i stylistycznie, nierozplanowana kompleksowo, niespójna, nieharmonijna, nieestetyczna, co poważnie zakłóca komunikatywność przekazu.

Zdumienie budzi fakt, że w tak wadliwej, niedopracowanej postaci pozostawiono jeden z najbardziej fundamentalnych fragmentów Biblii.

Przypisy:

[1] por. Biblia Tysiąclecia, s. 29, przypis do 6, 20.

[2] Początek wiersza 8: "Rzekł Kain do brata swego: 'Chodźmy na pole'" nie występuje w Biblii Hebrajskiej i jest późniejszym dodatkiem w Septuagincie (por. Biblia Tysiąclecia, s. 27, przypis 4, 8).

[3] Biblia Tysiąclecia bezpodstawnie przekłada "behemot" jako hipopotam. Księga Hioba Biblii w przekładzie Nowego Świata określa Behemota jako "początek dróg Bożych" (Hi 40, 19) i opisuje Lewiatana (Hi 40). Tradycja żydowska traktuje obie 'bestie' jako potwory, pierwotne tajemnicze istoty stworzone (powstałe) podczas stwarzania świata (być może istoty mitologiczne ze starszych wierzeń semickich).

[4] Rahab, Wąż Zbieg i Smoki nigdzie w Biblii nie zostały scharakteryzowane.

[5] Synowiec J.S., Na Początku. Pradzieje biblijne, s. 163.

[6] Peter M., Prehistoria Biblijna, s. 72.

[7] Tamże, s. 72.

Piotr Drobner

Inżynier elektryk o zainteresowaniach humanistycznych; Poznań.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 11-04-2006 Ostatnia zmiana: 09-08-2006)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4701) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4701>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl